„Don Giovanni", destin, adevăr, actualitate

(Grigore Constantinescu – 1 septembrie 2017)

Domeniu predilect pentru Mozart, încă din anii copilăriei, teatrul muzical însumează capodopere care beneficiază de experiența contemporanilor și dau genului o complexitate uimitoare prin fina împletire a factorului psihologic cu cel dramaturgic, în variate specii de operă, singspiel, opera buffa, pastorala, opera comică, drama giocosa („Don Giovanni"), opera seria.

După interpretarea regizorală a lui Alexandru Darie, premiera capodoperei „Don Giovann" a cunoscut un interes valabil, timp îndelungat, pe scena Operei bucureștene, până la întâlnirea șocantă cu Andrei Șerban și refacerea regizorală potrivită gândirii mozartiene. Premiera spectacolului a avut loc, ieri seara.

Noutatea extraordinară a discursului muzical mozartian îl situează pe artist printre aștrii acestui mileniu, invitând la o perpetuă descoperire a ideilor și sentimentelor care fac din ea un tezaur neprețuit. Principiul de gândire iluminist, preluat spiritual de către Mozart, ne determină să privim mereu mai cu atenție capodoperele sale teatral-muzicale care, după cum spunea Mircea Eliade, pot reprezenta modelul exemplar al tuturor modalităților „de a face".

Lumea capodoperelor teatral-muzicale mozartiene ni se înfățișează ca un principiu arhetipal al creațiunii universului, devenind o variantă de acțiune primordială, aparținând unuia sau altuia dintre creatorii posibili, oferind oamenilor existențe valabile odată cu trecerea metamorfozată a timpului. Nu se poate presupune că gândirea poetului-dramaturg și libretist a fost pentru Mozart principala dimensiune a orientării creativității dramaturgiei sale muzicale din perspectiva compozitorului care construiește lumi, destine, spații și realități umane ca viziune. Dimpotrivă, configurarea limbajului muzical, ca unealtă subtilă, cu valențe caracterologice, duce mai departe consecințele eventualelor sugestii pe care Mozart le regăsește în lectura textului imaginat de Lorenzo da Ponte. Muzică și spiritualitate, viziune spațial-translucidă, stăpânire a legilor simetriei în sentimente impresionează și domină. Ne gândim mai cu seamă la intuiția maturității artistului, așa cum o vedem manifestată plenar în cele patru capodopere finale care, pe o scară a timpului de patru secole, echilibrează destinele istoriei genului operei. Putem vorbi, astfel, de teatrul muzical „până la Mozart" și teatrul muzical „de după Mozart". Sugestiile lui Jean Starobinski (lucrarea din 1789 „Emblemele rațiunii") ne fac să înțelegem mai bine aceste aspecte.

Prima viziune la care dorim să ne referim în spectacol aparține arhitectonicii triunghiulare în trepte și cortine mobile, ordonatoare a narațiunii, ce se impun memoriei după vizionarea spectacolului sau audiția muzicii. Referința următoare, mai evident învecinată cu cosmogonia prin rotația activă într-un spațiu aflat în mișcare este „drama giocoso" (categorie ce unește contrariile în „Don Giovanni"; 1787 – Praga, 1788 – Viena). Episoadele nocturne definesc spațiul: omorul, scena din cimitir, balul, invocarea libertății, noaptea finală și vizita letală a oaspetelui de piatră.

Elementul primordial este construcția sistemului față de un reper central, Don Giovanni, omul risipei, al excesului, clipelor fugare și cuceririlor fără viitor, în jurul căruia se rotesc toate celelalte simboluri de personalități umane, fiecare cu caracterizările muzicale determinate de profilul moral-afectiv reprezentativ – răzbunarea justițiară, gelozia revendicativă, afectul vulnerabil, uneori

vulgar, prostia naivă, ajungând până la cei doi evaluatori, Comandorul, judecătorul – implacabil, Leporello – acționarul conjunctural, care scrie dosarul celor „mill'e e tre".

Compozitorul dramaturg plasează, în două proporții cvasi egale temporal, progresia și regresia vitală a unei lumi care se face și se desface simetric – altădată sau acum – pentru a-l defini pe Don Giovanni, ale cărui limite nu există decât pentru a fi depășite.

Filozofia existențială a afectelor îl inspiră pe Mozart al cărui text îi este oferit tot de Lorenzo da Ponte, autor ce reunește texte și idei valabile, interpretabile și viabile până în secolul XXI, în lanțul a peste trei secole.

Suma contribuțiilor creațiilor autorului, Andrei Șerban, în semnarea spectacolului bucureștean, are un plan al tehnicii singularului și de grup construit după legea relațiilor în catene, condiționate prin actualizarea jocului formelor, meșteșugului luminilor, pulsațiilor ritmice dansante traductibile în vârtejul personajelor, mai mult sau mai puțin convingătoare (Daniela Dima, Corina Grămoșteanu).

Vom enumera prezențele de personaje, depășind impactul cu rolurile titulare – Adrian Mărcan și „adjunctul" său, Justinian Zetea – prin acțiunile conduse regizoral ale celorlalți interpreți ca declamație, gestică, vocalitate, performanțe de moment (Cristina Maria Oltean, Simona Neagu, Tiberius Simu, Antoaneta Bucur, Iulian Sandu, Marius Boloș).

Dialogul cu orchestra a solicitat o mare atenție din partea dirijorului Ciprian Teodorașcu, maestrului de cor Daniel Jinga.

Din perspectivă organizatorică, Primăria Sectorului 5 a asigurat baza materială a acestei premiere eveniment, înainte de deschiderea stagiunii 2017 – 2018.

Tot ce am văzut, tot ce poate fi supus discuției, se definește, cum spuneam, ca un moment interpretabil. Timpul și semnătura lui Andrei Șerban își vor spune, pe cât posibil, cuvântul.